

Afgørelser – Reg. nr.: 02071.00

Fredningen vedrører: Gram Kirke

Domme

Taksationskommissionen

Naturklagenævnet

Overfredningsnævnet

Fredningsnævnet

28-09-1953, 13-10-1953

Kendelser

Deklarationer

FREDNINGSNÆVNET >

FREDEDE AREALER

Kommune: Gram

Ejerlav: Gram

Matr.nr.: 12,141,751,753,
754 og 756

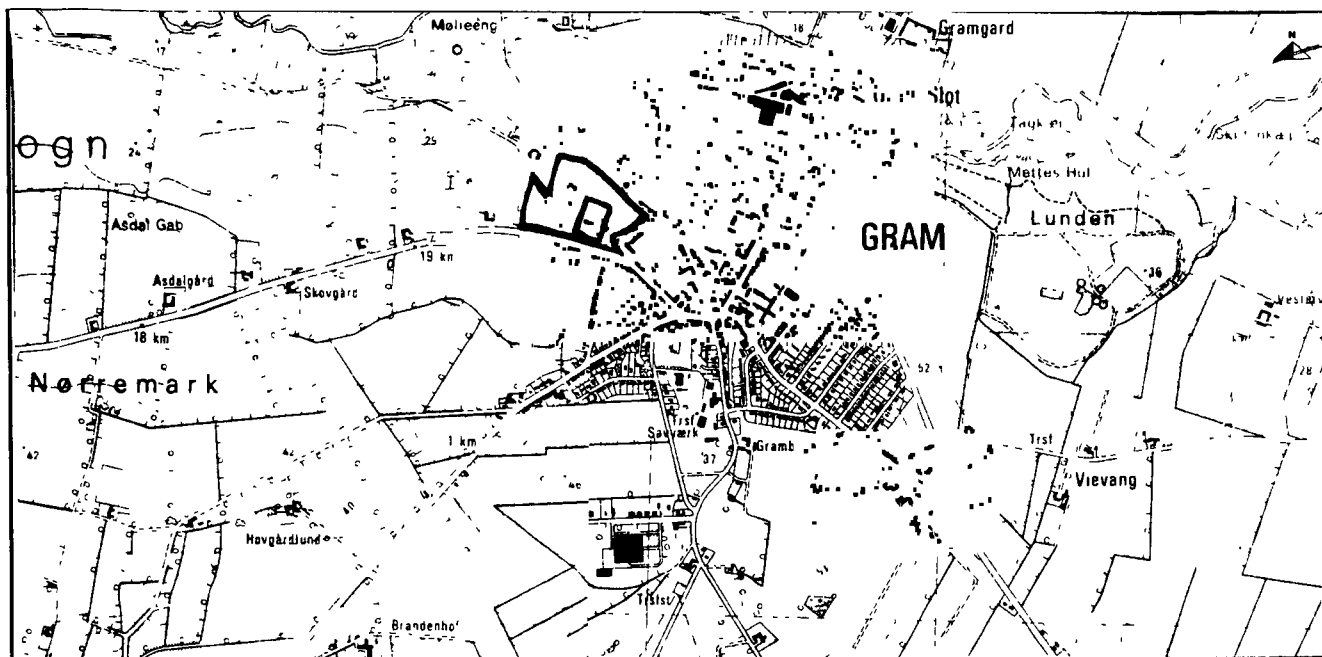
Lokalitet: Gram kirkes omgivelser.

J.nr.:

F.N. j.nr.:

O.F.N.j.nr.:

F.P.U.j.nr.: 540-91-34-78

Reproduceret af Sønderjyllands Amtsråd med tilladelse (A400/76) af Geodætisk Institut.

Kort nr.: 1112 I SØ + 1212 IV SV

Skala: 1:25.000

Bekendtgjort:

Fredningsdeklaration: 16.12.1954
~~Fredningsnævnets kendelsesdato~~ 8.12.1954

Sagsrejser:

Kort udarbejdet dato: 20.6.1979

Overfredn.nævnets kendelsesdato:

Kort revideret dato:

Arealstørrelse:

Ejerforhold: Menighedsråd og kommune.

Interessezone: III (det åbne land iøvrigt)

Påtaleret: Naturfredningsnavn og
Menighedsråd

Formål: Sikre udsigten til kirken.

Diverse: Matr. 12,141,751,753 og 754:
Så længe arealerne administreres af de kirkelige myndigheder træffer kirkeministeriet - efter indhentet erklæring fra fredningsnævnet - afgørelse om nyplacering af samt selve byggeplanen for nybygninger for så vidt disse skal benyttes til driften af præstegården eller tjene til kirkelige formål.

Indhold:

Arealerne må ikke bebygges og ikke beplantes således, at udsigten til kirken ødelægges midlertidigt eller vedvarende. Der må ikke opsættes skure, udsalgssteder, boder, vogne til beboelse eller opbevaring af redskaber eller lign. Der må ikke opsættes toiletter, hønsehuse, pelsdyrfarme og lign., sprøjtehuse, benzinstandere, transformatorstationer, telefon- eller telegrafmaster.

Tingbogsbetegnelse:
Artikel nr.756 af
Gram ejerlav og sogn.

REG. NR. 2071

Afmøder: 28/3 23

Fredningsnævnet for
Haderslev amtsrådskreds.

Gebyrfri i u.t.lov
nr.140 af 7/5 1937.

Fredningsdeklaration.

Undertegnede sogneråd for Gram kommune erklærer herved på kommunens vegne som ejer af artikel nr.756 af Gram ejerlav og sogn, at nedennævnte areal vil være at frede.

arealet beskrives således:

af kortblad 17 parcel 901/28, den sydøst for Gram kirkegård beliggende vejtrekant i dennes helhed.

Fredningen har følgende indhold:

Arealet må ikke bebygges; det må ej heller beplantes således, at udsigten til kirken ødelægges, midlertidigt eller vedvarende, ligesom der ikke på arealet må opsættes skure, udsalgssteder, boder, vogne til beboelse eller opbevaring af redskaber eller lign.; ej heller må der på arealet opsættes toiletter, hønsehuse, pelsdyrfarme o. lign., sprøjtehuse, bensinstandere, og heller ikke - med ejerens samtykke - transformatorstationer, telefon- eller telegrafmaster.

For fredningen ydes der ingen erstatning.

Sognerådet er indforstået med, at denne deklaration uden udgift for sognerådet tinglyses på ejendommen artikel nr.756

af Gram ejerlav og sogn med oprykkende prioritet næst de tidligere tinglyste hæftelser og andre byrder, hvorom henvises til ejendommens blad i tingbogen.

Påtaleberettiget i henhold til deklarationen er fredningsnavnet for Haderslev amtsrådsreds og Gram sogns menighedsråd hver for sig.

Gram sogneråd, den 3. sept. 1953.

4. 11. 1953
J. Holst. Chr. Grosman. Hans I. Jacobsen.
Peter Frank. F. J. Petersen. Agge Jensen.
Jacob Hansen. Marie Bernert. Th. Eilers.

Underskrevne formand for Gram sogneråd attesterer,
at foranstående underskrivere udgør det samlede sogneråd.

d.u.s.

Th. Eilers .

Den af Gram sogneråd ved udstedelse af nærværende
deklaration foretagne disposition godkendes.

Haderslev amtsråd, den 10. december 1953.

Pindholt.

FREDNINGSNÆVNET >

Art.nr. 12.751, 754, 141
og 753, Gram ejerlav og sogn.

Anmelder: 13/11
Fredningsnævnet for
Haderslev amtsrådskreds.

Gebyrfri i h.t. lov nr.
140 af 7. maj 1937.

Fredningsdeklaration.

Undertegnede menighedsråd for Gram sogn erklærer herved på Gram sognekirkes vegne som ejer af artikel nr. 12, 751 og 754 af Gram ejerlav og sogn og på Gram sognepræsteembedes vegne som ejer af artikel nr. 141 og 753 af samme ejerlav og sogn, at nedennævnte arealer - under forbehold af kirkeministeriets godkendelse - vil være at frede.

Arealerne beskrives således:

af kortblad 9 parcel 442/39 den øst for Gram kirkegård beliggende parkeringsplads, af kortblad 17 parcellerne 486/28 og 902/28 omfattende mindelunden syd for kirkegården, af kortblad 10 parcellerne 81/34, 83/34 og 84/39 beliggende sydvest for kirkegården samt af parcel 50/33 en bræmme på 100 meters dybde regnet fra det vestlige skel af parcel 83/34; endvidere af kortblad 9 parcellerne 35 og 34 en bræmme af tilsvarende dybde regnet fra kirkegårdens dige mod vest og nord samt de nordøst og øst for kirkegården beliggende parceller 32 og 110/33 i disses helhed.

Fredningen har følgende indhold:

Arealerne må ikke bebygges; de må ej heller beplantes således, at udsigten til kirken ødelægges, midlertidigt eller vedvarende, ligesom der ikke på arealerne må opsættes skure, udsalgsteder, boder, vogne til beboelse eller opbevaring af redskaber eller

lign.; ej heller må der på arealerne opsættes toiletter, hønse-
buse, pelsdyrfarme o.lign., sprøjtehuse, benzinstandere, og heller
ikke - med ejerens samtykke - transformatorstationer, telefon-
eller telegrafmaster.

For fredningen ydes der ingen erstatning.

Fredningen sker med følgende forbehold:

Så længe de pågældende arealer administreres af de kirkelige
myndigheder, træffer kirkeministeriet dog efter indhentet erklæ-
ring fra fredningsnævnet afgørelse om nyplacering af bygninger på
præstegårdsjorden og tillige om selve byggeplanen for disse, for
så vidt bygningerne skal benyttes til driften af præstegårdens
jorder, til brug for præsten eller i det hele skal tjene kirkelige
formål.

Menighedsrådet er indforstået med, at denne deklaration uden
udgift for menighedsrådet tinglyses på ejendommens artikel nr.
12,751,754,141 og 753 af Gram ejerlav og sogn med oprykkende
prioritet næst de tidligere tinglyste hæftelser og andre byrder,
hvorom henvises til ejendommens blad i tingbogen.

Påtaleberettiget i henhold til deklarationen er frednings-
nævnet for Haderslev amtstrådkreds og Gram sogns menighedsråd
hver for sig.

Menighedsrådet for Gram sogn, den 13. oktober 1953.

H.P.Sørensen. Johannes A.Larsen. Peter Moldt. Søren Krab.
Andr.Møller. Boisen Simonsen. Christian Asmussen.
Andreas Ravn. N.P.Hansen. T.Philipsen.

Undertegnede formand for Gram sogns menighedsråd attesterer,
at foranstående underskrivere udgør det samlede menighedsråd.

d.u.s.

T.Philipsen.

Sognepræst.

Det tiltrædes, at nærværende fredningstilbud tinglyses som
servitutstiftende på de Grøn Kirke tilhørende ejendomme art.nr.
12,751 og 754, Grøn ejerlav og sogn, samt på de Grøn præsteembede
tilhørende ejendomme art.nr. 141 og 753, ibd., dog med den ændring,
at forbeholdet med hensyn til opførelse af bygninger gælder samtliche
af deklarationen omfattede arealer, ikke blot arealer af præstegårds-
jorden.

Kirkeministeriet, den 28. oktober 1954.

P.M.V.

E.B.

Aug. Roesen
Fm.

Indført i dagbogen for retskreds nr. 90, Frøs
herred og med Nørre Rangstrup herred og en
del af Hviding herred, den 8/12 1954.

Lyst. Se art. 12 og 141 Grøn.

H. Friis-Jespersen.

B
K.

Afgift § 14^{II} 2 kr. 00 øre.

skriver: To kroner 00 øre.

DISPENSATIONER>

Afgørelser – Reg. nr.: 02071.00

Dispensationer i perioden: 23-07-1993 - 01-06-2006

FREDNINGSNÆVNET FOR SØNDERJYLLANDS AMT
 Dommerkontoret, Nørregade 31,
 6270 Tønder. - Telf. 74 72 22 05.

Modtaget i
 Skov- og Naturstyrelsen
 27 JULI 1993

Den 23. juli 1993 kl. 11,00 afholdt Fredningsnævnet for Sønderjyllands amt møde i Gram med formanden, dommer S.A. Koustrup, det amtsrådsvalgte medlem, Thomas Lauritsen, Stubbum, Christiansfeld, og det kommunalvalgte medlem, Hans Gad, Kastrup, Gram.

Der foretoges:

J.nr. 33/93   Ansøgning fra menighedsrådet om udvidelse
 af kirkegården i Gram.

§ 50 - Fredningsdeklaration -

For menighedsrådet mødte Oluf Hansen og Leo Nielsen samt landskabsarkitekt Finn Andersen.

For Danmarks Naturfredningsforenings lokalkomitée mødte P. Heilmann.

For Sønderjyllands amtskommune mødte Kjeld Kabel.

For Gram kommune mødte Kaj Tonnesen.

For Ribe Stift mødte F. Brandt Hansen.

For Lindet Statsskovdistrikt mødte J. Eigaard.

Kulturhistorisk kontor i Jylland havde fremsendt beskrivelse af fortidsminderne på arealet.

Modtaget i
 Skov- og Naturstyrelsen

1921/8 - 0044
 2

105
 TH

Menighedsrådets repræsentanter henledte opmærksomheden på, at en vest for kirken etableret beplantning formentlig ikke var i overensstemmelse med en fredningsdeklaration fra 1953-54, idet beplantningen helt tager udsynet til kirken fra vest. Det antages, at tilplantningen er foretaget omkring 1957.

Fredningsnævnet foretog besigtigelse af kirkegården og dens omgivelser. Det konstateredes, at beplantningen fra 1957 er blevet til en mindre skov, og at dens tilstedeværelse ikke er i overensstemmelse med fredningsdeklarationen, der bl.a. bestemmer, at arealet ikke må bebygges og heller ikke beplantes, således at udsynet til kirken ødelægges.

De tilstedeværenede var enige om at anbefale den ansøgte udvidelse af kirkegården og om at henstille til menighedsrådet, at fredningdeklarationen overholdes ved fældning af den største del af beplantningen vest for kirken, således at kirken kan ses fra den retning.

Under besigtigelse af kirkegården blev nævnet gjort opmærksom på, at menighedsrådet har fremsat forslag om udvidelse af affaldspladsen nord for kirken.

Brandi Hansen bemærkede, at enkelte af de kirkelige myndigheders konsulenter anbefalede at flytte affaldspladsen ned til området ved graverhuset.

Menighedsrådets repræsentanter og landskabsarkitekt Finn Andersen bemærkede, at en ændret/udvidet affaldsplads kunne indrettes på pladsen, hvor affaldet nu er placeret, uden at det var nødvendigt at gå udenfor beplantningen nord for pladsen, idet en udvidelse fortrinsvis kan ske ved den eksisterende affaldsplads mod vest og øst. På en sådan plads kunne endvidere placeres de nu ved parkeringspladserne anlagte grusbunker.

Fredningsnævnets afgørelse:

Der var i nævnet enighed om i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50 at meddele tilladelse til den ansøgte udvidelse af kirkegården med ca. 5000 m². Nævnet bestemte endvidere i relation til fredningsdeklarationen, at bevoksningen vest for kirken over en kortere årrække fjernes/udtyndes i et tempo, som er forstmæssigt forsvarlig, således at der igen skabes en så stor åbning i beplantningen, at der er tydelig udsigt til kirken, dog kan der bevares enkeltstående træer/små trægrupper, ligesom skovbrynet i givet fald kan "opløses" ved plantning af egetræsgrupper. Nævnet bemyndiger menighedsrådet, Sønderjyllands amtskommune og Gram Statsskovdistrikt evt. sammen med stiftsmyndighederne til i fællesskab at foretage de fornødne dispositioner til genoprettelse af udsigten til kirken. Eventuelle uenighed herom kan indbringes for fredningsnævnet til afgørelse.

For så vidt angår anlæg af grussti og et stendige vest om kirkegården samt udtynding af bevoksningen på en gravhøj, kan nævnet overfor amtskommunen - der har kompetencen hertil - anbefalet at en sådan tilladelse meddeles.

Med hensyn til udvidelsen af affaldspladsen ved den eksisterende placering nord for kirken, er der fra nævnets side intet at indvende herimod. Nævnet ønsker at udtale, at man finder en sådan placering mindre synlig samt mere praktisk og miljøvenlig end nyindretning af affaldsplads ved indkørslen til kirken eller i området ved graverhuset.

S.A. Koustrup.

/ha

Afgørelsen kan inden 4 uger fra dens modtagelse indklages for Naturklagenævnet, af ansøgeren og forskellige myndigheder. Først når det efter klagefristens udløb er konstateret, at afgørelsen ikke er indbragt for Naturklagenævnet, kan dispensationen udnyttes.

FREDNINGSNÆVNET FOR SØNDERJYLLANDS AMT

Domhuset, Kongevej 41, 6400 Sønderborg, tlf. 73 42 41 21, fax. 74 42 41 23

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen

- 9 MRS. 2001

Den 6. marts 2001 behandlede formanden, dommer Claus Kejser, følgende sag på dommerkontoret:

J.nr. 8/2001:

Opførelse af en værksteds- og redskabsbygning til Gram kirke, Gram kommune.

Der fremlagdes skrivelse af 8. februar 2001 fra Ribe Stift med bilag samt skrivelse af 20. februar 2001 fra Sønderjyllands Amt, Miljøområdet, j.nr. 8-70-21-1-511-16-00.

Det bemærkes, at sagen af Nævnet har været behandlet på skriftligt grundlag, og at det amtsrådsvalgte medlem, Thomas Lauritzen, og det kommunalvalgte medlem, Henry Hansen, har deltaget i afgørelsen.

Det fremgår af sagen, at ansøgningen vedrører opførelse af en ca. 162 m² stor værksteds- og redskabsbygning til Gram kirke. Bygningen opføres på matr.nr. 141 Gram, og erstatter en bestående redskabsbygning, der fjernes.

Den pågældende ejendom er omfattet af en fredningsdeklaration, hvorefter der ikke må ske bebyggelse eller beplantning, således at udsigten til kirken ødelægges. I deklarationen er det dog bestemt, at så længe de pågældende arealer administreres af de kirkelige myndigheder, træffer Kirkeministeriet, efter indhentet erklæring fra Fredningsnævnet, afgørelse om nyplacering af bygninger m.v. for så vidt disse bygninger skal benyttes til kirkelige formål.

Det fremgår af skrivelsen fra Ribe Stift, at arealerne

Ejeres af Gram menighedsråd.

Den kgl. Bygningsinspektør har anbefalet projektet til videre bearbejdning, og Sønderjyllands Amt har anbefalet projektets gennemførelse og har ved skrivelse af 1. marts 2001 meddelt landzonetilladelse.

Under hensyn til, at det påtænkte byggeri skal erstatte en bestående redskabsbygning, og efter de udtalelser, der foreligger fra Den kgl. Bygningsinspektør og fra Sønderjyllands Amt, skal Fredningsnævnet meddele, at Nævnet ikke har bemærkninger til projektet.

Claus Kejser

/kb

FREDNINGSNÆVNET FOR SØNDERJYLLANDS AMT

Domhuset, Kongevej 41, 6400 Sønderborg tlf. 7342 4121 fax 7442 4123

Modtaget i
Skov- og Naturstyrelsen

- 7 JUNI 2006

SCANNET

Den 1. juni 2006 behandlede formanden, dommer Claus Kejser, følgende sag på dommerkontoret:

J.nr. 14/2006

Ansøgning fra EnviDan og Gram kommune om dispensation til etablering af bassinanlæg, træbygning og vej på matr.nr. 1581 Gram, Gram kommune.

- § 50 -

Der fremlagdes skrivelse af 11. maj 2006 med bilag fra Sønderjyllands Amt, Miljøområdet, j.nr. 06/3786.

Det bemærkes, at sagen af Nævnet har været behandlet på skriftligt grundlag, og at det amtsrådsvalgte medlem, Thomas Lauritzen, og det kommunalvalgte medlem, Joan Stub, har deltaget i afgørelsen.

Det fremgår af sagen, at det pågældende areal er omfattet af deklaration om fredning af Gram kirkes omgivelser. Efter deklarationen må arealerne ikke bebygges og beplantes således, at udsigten til kirken ødelægges midlertidigt eller vedvarende. Der må heller ikke opsættes skure m.v.

Det fremgår videre af sagen, at bassinet nedgraves og overdækkes, og at træbygningen etableres tæt op ad et levende hegn i udkanten af det fredede område. Amtet har oplyst, at hegnet i forvejen hæmmer udsigten til kirken. Vejen hæves ikke væsentligt i forhold til det eksisterende terræn.

Amtet har vurderet, at det ansøgte ikke væsentligt vil være i modstrid med fredningsbestemmelserne.

Det bemærkes, at Menighedsrådet efter deklarationen har påtaleret, hvorfor også Menighedsrådets godkendelse skal indhentets.

FREDNINGSNÆVNETS AFGØRELSE:

Da det ansøgte efter de foreliggende oplysninger ikke kan antages at være i strid med fredningens formål, meddeler Nævnet i medfør af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 1, dispensation til etablering af bassinanlæg og opførelse af træbygning samt anlæg af vejen.

Dispensationen er ikke i strid med de forpligtelser, der fremgår af naturbeskyttelseslovens § 50, stk. 2.

I medfør af naturbeskyttelseslovens § 66 bortfalder tilladelsen, såfremt den ikke er

SNS-121-20066

4

udnyttet inden 3 år fra dato.

Claus Kejsø

Afgørelsen kan inden 4 uger fra dens modtagelse indklages for Naturklagenævnet af ansøgeren og forskellige myndigheder. Først når det efter klagefristens udløb er konstateret, at afgørelsen ikke er indbragt for Naturklagenævnet, kan dispensationen udnyttes.

Klage skal indsendes skriftligt til **Fredningsnævnet for Sønderjyllands Amt, Dommerkontoret, Kongevej 41, 6400 Sønderborg**, der videresender klagen til Naturklagenævnet sammen med sagens dokumenter.

For klage skal betales et gebyr på 500 kr. til Naturklagenævnet. Når Naturklagenævnet har modtaget sagen fra Fredningsnævnet, vil Naturklagenævnet opkræve gebyret hos klageren, og såfremt en fastsat betalingsfrist ikke overholdes, vil klagen blive afvist. Gebyret tilbagebetales, hvis klageren får helt eller delvist medhold.

/kb

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del, Dokken 1, 6700 Esbjerg,
tlf.: 9968 8874, E-mail: syddyllandsyd@fredningsnaevn.dk

Kirkeministeriet
Sendt pr. mail:
km@km.dk

Sagsnr.: FN SJS 59/2020
21. april 2021

J.nr.: FN SJS 59/2020: Ansøgning fra Gram Menighedsråd om opførelse af nyt mandskabshus, kontor- og mødefaciliteter ved Gram Kirke, Kirkeallé 26, 6510 Gram, matr.nr. 694, Gram, indenfor Exner-fredningen af Gram Kirke.

Fredningsnævnet har den 2. november 2020 modtaget en ansøgning fra arkitekt Søren Bro Bøgedal på vegne Gram Menighedsråd om opførelse af nyt menighedshus, præstekontor og tilhørende velfærdsfaciliteter for graver ved Gram Kirke, Kirkeallé 26, 6510 Gram, matr.nr. 694, Gram. Fredningsnævnet har den 23. december 2020 modtaget en egentlig beskrivelse af ansøgningen.

Det nye sognehus ønskes opført umiddelbart øst for Gram Kirke i forbindelse med den østlige indgang til kirkegården.

Der er på ejendommen tinglyst en fredningsdeklaration - en Exnerfredning - den 8. december 1954 og senere for at sikre indsigten til og udsigten fra kirken.

Det er bestemt i fredningsdeklarationen, at de fredede arealer ikke må bebygges eller beplantes midlertidigt eller vedvarende, ligesom der heller ikke må opbevares redskaber eller lignende skønhedsforstyrrende genstande på de fredede arealer, så indsigten til kirken ødelægges, midlertidigt eller vedvarende, ligesom der ikke på arealerne må opsættes skure m.v.

Det fremgår i øvrigt af fredningsdeklarationen, at

”Så længe det pågældende areal administreres af de kirkelige myndigheder, træffer kirkeministeriet, dog efter indhentet erklæring fra fredningsnævnet, afgørelse om nyplacering af bygninger på det nævnte areal og tillige om selve byggeplanen for disse samt angående beplantning af arealet af hensyn til evt. fremtidig inddragning under kirkegården...”

Fredningsnævnet skal derfor afgive en erklæring til brug for Kirkeministeriets behandling af sagen.

Fredningsnævnet har tidligere under FN SJS 8/2019 behandlet en ansøgning om opførelse af et nyt præstekontor og mandskabs- og mødefaciliteter ved Gram Kirke. Projektet blev efter besigtigelse den 19. marts 2019 udsat på blandt andet udtalelser fra de kirkelige myndigheder.

Fredningsnævnet har foretaget besigtigelse den 19. marts 2021.

Sagens baggrund:

Det fremgår af den egentlige beskrivelse af ansøgningen af 23. december 2020 fra arkitekt Søren Bro Bøgedal, at

”...

projektet er ændret fra at være tre parallelle bygningskroppe til at være et længe hus med to side fløje. I længehuset finder man hovedindgangen som orienterer sig mod p-pladsen som er synlig for besøgende til administration med et fælleskontor, et enkeltmandskontor samt et mødelokale. Fløjen som ligger i forlængelse af værkstedsbygningen finder man personalefaciliteter til omklædning m.v. I fløjen mod øst er der toiletter til besøgende samt en sal til konfirmand forberedelse og kirke kaffe og tekøkken og depot til opbevaring af ekstraborde m.v.

Det første projekt virkede meget dominerende set fra kirkegården med de tre gavle. Det har man løst ved at splitte bygninger op og lade en facade flugt løbe igennem med den eksisterende værkstedsbygning så udtrykket der bliver det samme

Bygningen er udført som et H-hus med facade udtryk og materialevalg som den eksisterende værkstedsbygning der er den nyeste af de bygninger som har tilhørsforhold til Gram Kirke. Den nye bygning er med taghældning som værkstedsbygning

...”

Ansøgningen var vedhæftet visualisering af projektet.

Bygningen er reduceret fra 357 til 307 m². Højden på bygningen er stort set uændret fra ca. 5,65 m til 5,62 m. Bygningen ønskes opført med ydervægge i vandskurede mursten, pudset sokkel, røde teglsten og hvidmalede vinduer og døre. Bygningen ønskes opført med et sadeltag.

Kortet nedenfor viser med rød cirkel den ønskede placering:

En bygning på 98 m² opført i 1868, og beliggende i afgrænsningen til kirkegården samt en mellembygning, beliggende imellem denne bygning og værkstedsbygningen, forudsættes fjernet.

Den Kongelige Bygningsinspektør har den 16. september 2020 skrevet:

”Med anmodning om en udtalelse har Haderslev Stift hertil fremsendt endnu et revideret forslag til en ny bygning til mandskabs-, kontor- og mødefaciliteter ved Gram Kirke. Forslaget er udarbejdet af firmaet Arkitekten og Ingeniøren.

Forslaget har siden seneste behandling gennemgået enkelte rettelser.

Vi kan fortsat anbefale forslaget, idet vi skal gøre opmærksom på nogle praktiske forhold, som menighedsrådet bør sikre sig at man er opmærksom på.

Omklædningsfaciliteterne er stadig ikke kønsopdelt, selv om der er usædvanligt mange skabe, som synes at indikere, at der er et stort personale.

Tekøkkenet er ganske lille. Dette behøver ikke være noget problem. Man bør bare gøre sig behovet klart, så man ikke senere fortryder. Udvidelsesmulighederne er ikke rigtigt til stede.”

Nationalmuseet har den 2. oktober 2020 udtalt:

”Nationalmuseet har til udtalelse modtaget det reviderede projekt fra ”Arkitekten & Ingeniøren” til opførelse af mandskabs- og mødelokaler ved Gram Kirke. Bygningen foreslås placeret umiddelbart uden for kirkegården i stedet for to eksisterende bygninger, der nedrives. Nationalmuseet har ikke indvendinger imod den arkitektoniske udformning af bygningskomplekset. Da sløjfningen af kirkegårdsmuren på dette sted allerede er sket ved byggeriet af det hus, som skal nedrives, samt ved opførelsen af maskinhuset, kan der ikke rejses indsigelse imod, at også det nye hus bygges i skel til

kirkegården. Som tidligere anført må Haderslev Museum kontaktes for at fastslå behovet for et arkæologisk tilsyn med arbejdet.”

Kirkegårdskonsulenten har den 5. oktober 2020 udtalt:

”...

I det nu fremsendte forslag er bygningens placering og udformning ændret, så der er bedre plads omkring det eksisterende kapel.

Jeg kan anbefale projektet.

Det ser ikke ud til at der er taget nærmere stilling til arealerne foran huset og det gårdrum som dannes mellem den nye bygnings længer.

Jeg vil anbefale at dette bearbejdes og at man fastholder en grøn karakter foran huset og ikke, som indikeret på visualiseringen bilag 13, belægger hele arealet.”

Haderslev Stift har den 12. oktober 2020 godkendt projektet og har for så vidt angår arealerne foran huset og det gårdrum, som dannes mellem den nye bygnings længder, tilsluttet sig kirkegårdskonsulentens anbefaling af, at dette bearbejdes, og at man fastholder en grøn karakter foran huset og ikke, som indikeret på visualiseringen bilag 13, belægger hele arealet.

Miljøstyrelsen har tidligere i FN SJS 8/2019 udtalt, at det ansøgte efter Miljøstyrelsens vurdering ikke vil medføre beskadigelse/ødelæggelse af plantearter eller yngle- eller rasteområder for de dyrearter, der fremgår af habitatdirektivets bilag IV.

Fredningsnævnets behandling af sagen

Fredningsnævnet har behandlet sagen på nævnets møde den 19. marts 2021, hvor nævnet tillige har foretaget besigtigelse.

I mødet deltog formanden, dommer Margit Ø. Laub, det ministerudpegede medlem Kjeld Thamdrup og det kommunalt udpegede medlem Carsten Dyhre Hansen. Endvidere deltog Søren Peter Andersen på vegne Haderslev Kommune, arkitekt Søren Bro Bøgedal, Bent Karlsson og Jørgen Clausen på vegne Danmarks Naturfredningsforening, Bent K. Andersen på vegne Haderslev Domprovsti, menighedsformand Ruth Brandenhoff Hansen fra Gram Menighedsråd, kirkegårdsleder Jørgen Bojskov Hansen samt Maren Dahl og Oluf Hansen fra menighedsrådet.

Fredningsnævnets formand redegjorde for ansøgningen og de relevante dele af fredningsbestemmelserne.

Arkitekt Søren Bro Bøgedal anviste placeringen af mandskabshuset og redegjorde for ansøgningen. Man har ved det nye projekt forsøgt at indrette sig efter de udtalelser, Fredningsnævnet fremkom med, da det første projekt blev gennemgået. Det nye projekt er mindre og virker i øvrigt på grund af bygningsopbygningen ikke så bastant som det første forslag.

Søren Peter Andersen oplyste, at Haderslev Kommune kan anbefale projektet.

Jørgen Clausen forespurgte, om man havde overvejet at sænke terrænet for at minimere påvirkningen af indsigt til og udsigt fra kirken.

Søren Bro Bøgedal oplyste, at terrænet falder i sydlig retning, og at det på grund af terrænet på kirkegården ikke er muligt at sænke terrænet yderligere.

Jørgen Clausen oplyste, at Danmarks Naturfredningsforening ikke har yderligere bemærkninger til ansøgningen.

Fredningsnævnets udtalelse:

Fredningsnævnet bemærker indledningsvist, at så længe arealerne omkring Gram Kirke administreres af de kirkelige myndigheder, skal nyplacering af bygninger på det nævnte areal og tillige om selve byggeplanen for disse samt angående beplantning af arealet af hensyn til eventuel fremtidig inddragning under kirkegården afgøres af Kirkeministeriet efter indhentet udtalelse fra Fredningsnævnet.

I betragtning af baggrunden for forbeholdet er det Fredningsnævnets opfattelse, at sagen skal behandles på samme måde som ansøgninger om tilladelse til at opføre bygninger på de fredede arealer.

Det er formålet med fredningen af arealerne omkring Gram Kirke at sikre indsigt til og udsigt fra kirken.

Efter besigtigelsen og en vurdering af sagens oplysninger er det Fredningsnævnets vurdering at projektet findes indrettet således, at indsigt til og udsigt fra kirken alene bliver påvirket i en ubetydelig grad, hvorfor fredningsnævnet kan anbefale, at der gives dispensation til det ansøgte på vilkår,

at bygningen udføres i overensstemmelse med ansøgningen,

at Museum Haderslev skal kontaktes forinden udgravningen påbegyndes af hensyn til eventuel gennemførelse af arkæologiske undersøgelser, og

at man fastholder en grøn karakter foran huset.

Fredningsnævnet for Sydjylland, Sydlig del
Esbjerg den 21. april 2021

Margit O. Laub
formand

Kopi af denne udtalelse er sendt til:

Arkitekten & Ingeniøren, cni@aing.dk, sb@aing.dk

Haderslev Kommune, post@haderslev.dk

Miljøstyrelsen, mst@mst.dk;

Slot- og Kulturstyrelsen, post@slks.dk

Museum Sønderjylland, tekr@museum-sonderjylland.dk

Danmarks Naturfredningsforening/København, dn@dn.dk

Danmarks Naturfredningsforening/Haderslev, haderslev@dn.dk

Dansk Botanisk Forening Jyllandskredsen, finn.borchsenius@sm.au.dk

Dansk Ornitologisk Forening, jorn.vinther.sorensen@gmail.com

Friluftsrådet centralt: fr@friluftsradet.dk

Friluftsrådet Haderslev: soenderjylland@friluftsradet.dk

Haderslev Stift, kmhad@km.dk

Haderslev Domprovsti, haderslev.domprovsti@km.dk